

Абонаментъ:

За година . . 55 лв.
За 6 месеци . 30 лв.

Обявления:

Официални по 2 лв.
на квадр. снт.;
търговски
по споразумение.

ВАРНА

ВАРНА

ИЗДАВА ВАРНЕНСКАТА ГРАДСКА ОБЩИНА
ИЗЛИЗА ВСЪКИ ПЕТЪКЪ.

Всичко, що се
отнася до вестника,
да се изпраща до
кметството — Варна

Редакцията
ул. „Царь Борисъ“,
Бабаджовото здание
II-ия етажъ.

Броя 1 левъ.

Изложение отъ кмета г. Н. Поповъ направено на 20 януарий 1929 год. въ театъръ „Ранковъ.“

Господа граждани,

На 23 февруарий 1927 година бяхъ удостоенъ голъмата честъ да бъда избранъ за кметъ на града. На 10 февруарий т. г. изтича моя мандатъ и се произведатъ избори за новъ общински съветъ. Вие ще се произнесете, одобрявате ли сегашната общинска политика или не. Но преди да почете гласа си, необходимо е да се запознаете с главните общински въпроси и дѣлото извършено въ следните две години. Тая целъ има настоящето ми изложение. Азъ Ви благодаря за гдето тъй масово дошли да ме изслушате, което свидѣтелствува голъмиятъ интересъ, който основателно се проявява отъ гражданството къмъ общинското дѣло. Ждамъ представители на всички стопански съсловия и на интеллигенцията и това ме особено радва. Истина, около едно общинско дѣло редко се е събирало едно тъй многолюдно и отъ всички съсловия събрание. Ще се помъча да не злоупотребявамъ, то сѣ отвличени, нито сѣ дълги разсуждения, то сѣ много цифри и голъми подробности.

Миналите общински избори се произведоха на 6 февруарий 1927 година, когато бидоха избрани следните общински съветници:

1. Демократически Сговоръ: 1) Н. Поповъ; 2) Ц. Ханджиевъ; 3) П. Стояновъ; 4) Кр. Петковъ; 5) Ст. Савовъ; 6) В. Игнатовъ; 7) Дим. Ивановъ; 8) Я. К. Цанковъ; 9) Нури Мумджиевъ, който се помина и биде заместенъ съ инженеръ Влатанъ Бръчковъ.

2. Демократич. партия: 1) Г. Димитровъ; 2) Г. М. Даскаловъ; 3) Ас. Брусевъ; 4) Г. Казаковъ; 5) П. Нейковъ, който въ последствие биде заместенъ отъ Л. Конфино.

3. Стамболовисти: 1) Д-ръ Панайотъ Ранковъ; 2) Драгой Ненковъ.

4. Трудовъ блокъ: 1) Г. Недѣлчевъ; Г. П. Стояновъ; 3) Юрданъ Р. Павловъ; 4) Авраамъ П. Ачевъ; 5) Ан. Атанасовъ.

5. Земледѣлци: 1) Инж. Божиновъ; 2) Дим. Янакиевъ; 3) Гр. Черневъ.

6. Кореняци: 1) Пантелей Парасковъ; 2) Пантели Зенгиновъ.

7. Радикали: 1) Ж. Желябовъ; 2) Н. Бангиевъ.

8. Либерали: 1) Ст. Ив. Поповъ.

9. Занаятчи: 1) Хр. Андрѣевъ.

Постоянното присѣствие, т. е. Кметството биде конституирано съ гласовѣтъ на първита 16 общински съветници. плъсъ гласътъ на Хр. Андреевъ съставъ: Кметъ — Н. Поповъ и помощници Ц. Ханджиевъ — отъ Дем. сговоръ и Г. Димитровъ и П. Нейковъ — отъ Демократическата партия. Преди няколко месеца Г. Нейковъ се отегли и така общината остана съ 2 пом. кметове.

Съвета е ималъ презъ 1927 година 45 заседания и е постановилъ 579 решения, а презъ 1928 година 52 заседания и 705 решения.

Господа граждани,

Следъ войнитѣ задачите на общинитѣ се усложниха твърде много, а сръдствата имъ се намаляха. Въпроситѣ за прехраната и за подпомагането на поминъка станаха актуелни ведно съ всички други: благоустройствени, санитарни, организационни, финансови и пр. Ако въ мирно време, при тогавашнитѣ нормални условия въобще общинското творчество бѣ трудно, то стана десетъ пѣти по-трудно следъ войнитѣ, както поради намаление на общинитѣ сръдства, така и поради обединяването на населението и настъпилата промѣна въ чувствата, разбиранията и нуждитѣ на гражданитѣ. Само съ мнение и тактъ може общинския съветъ и кметството да се справятъ съ тия затруднения.

Но кои сѣ важнитѣ общински въпроси и какво е общинското творчество на Варненската община?

I.

Благоустройството на града.

А. Улици.

1. Отваряне на улици. Ние гражданитѣ имаме културнитѣ нужди отъ единъ добре уреденъ, здравословенъ и красивъ градъ и за това

да се урегулира градътъ е преди всичко нужно за самитѣ насъ, а следъ това и за лѣтовницитѣ, които съ хубоститѣ и удобствата на нашия градъ имаме интересъ да привлечемъ. Града има утвърденъ регулационенъ планъ отъ преди 28 години. Прокрването на главнитѣ улици е било започнато по-рано, но е вървѣло твърде бавно, и презъ 1915 година е окончателно спрѣно, за да се подвижи едва отъ 1923 година но съ силенъ темпъ работитѣ се започнаха презъ 1927 година отъ сегашното кметство. До сега сѣ урегулирани всичко 54 улици, отъ които 27 т. е. половината презъ изтеклитѣ 2 години. Трѣбваше да се съборятъ сгради, една доста неприятна работа. За да се улесни дѣлото, трѣбваше на заинтересованитѣ редовно да плащаме сумитѣ, нѣщо което до сега не е ставало, и второ, да снабдяваме предварително обездомяванитѣ съ градско мѣсто за ново жилище. Но отъ иде вземемъ нуждитѣ за тая целъ на рични средства? Отъ самата регулация: общината не само взема частни мѣста за улици, но и дава улични мѣста за закрѣпление на дворищата. Усилихме събирането на тия суми и ги влагахме въ учредения за тая целъ фондъ въ Земледѣлската банка и отъ него плащаме на гражданитѣ, чиито мѣста се отнемаха. За окончателното урегулиране на града, съгласно утвърденитѣ до сега планове, сѣ необходими още около 5 милиона лева, срещу които има да се събиратъ около 3 милиона лева. Ако, обаче, регулацията не се завърши до 1932 год., общината по-после мѣчно ще я довърши, защото ще сѣ необходими надъ 20 мил. лева.

Направеното за регулацията излагамъ въ цифри, но гражданитѣ го виждатъ и на дѣло: предъ Васъ сѣ открититѣ улици, съ които се разхубави градътъ, улесни се движението и се даде възможность сжщитѣ улици да могатъ да се канализиратъ и настелятъ. Има и още две сжществени ползи: Първо, че много нехигиенични кѣщи се поправиха или замѣстиха съ нови и второ — че благоустройството създаде работа за множество работници и търговия за продавачитѣ на разни строителни материали. Отрадното е, че всичко което подлежеше на поправка е поправено и много отъ раздаденитѣ мѣста — застроени съ нови кѣщи. За това спомогна общината съ своевременното изплащане на сумитѣ. Какъвъ поминъкъ се създаде съ благоустройството нека се заключава по факта, че презъ изтеклата 1928 година сѣ били издадени позволителни за 1643 строежи и поправки!

Отъ регулацията доста граждани, се огорчиха. Но колкото по-скоро се завърши, толкова по-лесно обездоменитѣ ще иматъ дворни мѣста. Ако операцията бѣше преди войнитѣ извършена, тѣ щѣха да я понесатъ още по-лесно. Важното е, общината на време да плаща и на всички обездомени дворни мѣста да дава. Така по-безболезнено и по-бързо града ще се урегулира и ще стане наистина бисерътъ на България.

2. Шосировка. За хигиена, чистота и удобство въ единъ градъ не може да се говори до като по улицитѣ му ще има прахъ и калъ. Нѣщо повече — градъ съ непостлани улици съвсемъ не ще може да се смѣта за благоустроенъ. Само да се откриятъ улицитѣ, колкото и това да е мѣчно и полезно, не стига — тѣ трѣбва да се настелятъ, като се шосиратъ или павиратъ. Европейскитѣ градове, които следъ войнитѣ започнаха застрояването на нови квартали за слабитѣ съсловия, отидоха въ благоустройствената си политика до тамъ, че преди да се заселятъ кварталитѣ биватъ снабдени съ електрическа енергия, вода, каналъ, газово и парно отопление, пѣленъ паважъ и пр. Къмъ тоя идеалъ трѣбва да се стремимъ и ние, колкото и да ни се вижда мѣчно осжществимъ.

Варна има повече отъ 120 кл. улици, въобще широки. До началото на 1927 год., т. е. въ 50 години, сѣ били шосирани и павирани всичко около 13 клм., а само презъ последнитѣ 2 години отъ сегашното кметство около 8 клм. въ 26 улици! Нека се има предвидъ, че първото полугодие на 1927 год. изтече въ проучвания, изработване на проекти и въ гласуване на бюджета за 1927/28 год. Хвърлете погледъ върху градския планъ, на който сѣ

отбележани новитѣ работи и ще видите какъ уличната физиономия на града е изменена. Нѣкои квартали сѣ вече напълно шосирани и могатъ да съперничатъ съ хубави европейски градове по своята уредба и чистота. Заслужава да се отбележи, че избирането на улицитѣ за шосиране ставаше по една система и се вървеше отъ по-важното и по общото къмъ по маловажното и по локалното. Шосираха се следните улици:

Презъ 1927 год. Кракра — отъ Съборна до Памуч. фабрика, Капитанъ Райчевъ, Владиславъ, Шипченска, Русенска, Митрополска, Шуменска, Габровска, Тракийска, Алея Владиславъ, Алея Бул. Сливница, Караджа.

Презъ 1928 год. Царибродска, Кирилъ, Миладинова — частъ, Македонска — частъ, Регентска, Шопска, Русенска, Булев. Фердинандъ — частъта при Морската градина, Додришка, Мария Луиза, Плевенска, М. Преславска (между Преславска и Одесусъ).

Тия шосирани улици прибраха движението отъ всички квартали къмъ центъра на града.

3. Бордюри. Въ последно време гражданството почна да признава истинското значение на тротоаритѣ и бърза чрезъ тѣхъ да си създаде първата възможность за свързване съ настланитѣ улици и така да се отърве отъ калъта. Отъ освобождението на града до 1927 год. сѣ били поставени около 40 клм. бордюри, а само въ последувашитѣ 2 години около 14 клм. Бордюритѣ сѣ за смѣтка на общината, а тротоаритѣ — за смѣтка на собственицитѣ на имотитѣ. За да може да има общината бордюритѣ по евтино доставлява си циментъ и сама ги изработва. Постигната е така една икономия надъ 35%. Не всички, обаче, граждани могатъ да си поставятъ навреме тротоаритѣ и за да се улеснятъ, кметството има проектъ да уреди въ нѣкоя банка за гражданитѣ подъ гаранция на общината единъ кредитъ нѣколко годишенъ при износни условия. По тоя начинъ можемъ да се надѣваме, щото презъ идния работенъ сезонъ всички граждани да могатъ да направятъ тротоариси. Нашия градъ има най-хубави тротоари, напълно еднообразни, красиви и много удобни и за това, гдето се направятъ, улицата добива особентъ красивъ видъ. И общината сама направи тротоаритѣ си: при училището Сулини, при градината срещу сжщото като и огради градината. Гражданитѣ си спомнятъ лошиятъ калдѣръмъ и бодливата телъ на сжщото мѣсто. Тротоара около новия театъръ, градската градина, около казиното и пр.

4. Калдѣръмени пѣтеки. Съ тѣхъ много се е демагогствувало въ крайнитѣ квартали, обитателитѣ на които, обезверени сѣ тичали повече подиръ демагози и рушители. Сегашното кметство пожела да направи опитъ и да имъ докаже, че благоустройството на кварталитѣ имъ зависи не отъ световната революция, а отъ дейността на едно добро общинско управление.

Лично азъ държалъ съмъ винаги за едно хармонично благоустройство на целия градъ. Да се шосиратъ всички улици въ 2—3 год. това очевидно е невъзможно. Но жителитѣ на сжщитѣ квартали, като бѣдни не могатъ да си направятъ и тротоари. Общината предприе на своя смѣтка направата на калдѣръми такива, които сѣ благодаратъ за пешеходцитѣ по калнитѣ улици. Населението е доволно отъ тѣхъ и се надварва да ги иска. Такива калдѣръмени тротоари сѣ прокарани въ около 30 улици въ разнитѣ квартали и съ тѣхъ последнитѣ сѣ свързани съ шосиранитѣ улици. Хвърлете погледъ на градския планъ и вижте нагледно какъ сѣ проширени кварталитѣ съ такива. Тѣ сѣ широки достатъчно и съвсемъ не сѣ лека работа. До преди две години по тия улици нищо не е било направено, дори и когато комунисти и дружбаши, които най-много плачатъ за крайнитѣ квартали, имаха общината въ ръцетѣ си, а само въ 2 години сегашното кметство направи 14 клм. такива тротоари все въ общински средства. Всичко се работи по опредѣленъ планъ, който засѣга още много улици, чието настилане е предстояще. Свързани сѣ така

Общинското творчество през последните две години.

площадите, шосетата, училищата и др. обществени мѣста. Изказани ми сж много благодарности и отъ учители и отъ граждани за извършеното.

5. Поправени улици. Нестига да се настилат улиците, нужно е редовна поддръжка. Гражданството е свидетел на колосалната работа, що въ това отношение се извърши въ 2 години. Зехме за тая целъ и държавни вѣляци, та да успѣемъ съ поправките на време. Ремонтирани сж около 20 000 кв. м. улици! Ето по главните отъ тяхъ: Одесусъ, Филаретова, 6 септемврий до моста, Бул. Сливница, едното крило на М. Луиза, Търновска, Бургазска, Д-вня, Червенска, Нишка и още много други.

6. Китонирание на улици. Мисля, че заслужава за тази нова не само за Варна, но за цѣла България работа да се кажатъ нѣколко думи. Отъ начало, като нова работа, тя бѣ посрѣщната съ недовѣрие и насмешки, но днесъ за нея сж не само всичките общински съветници, а и цѣлото гражданство.

Модерния градъ, стремяйки се къмъ удобство и чистота, не шосира, а павира улиците си. Чрезъ чистотата на улиците, той се грижи да се отърве отъ прахъта и калъта и така да стане по-малко достъпенъ за болести и да даде на гражданите икономия въ обука и облекло.

Има много паважни средства и всека държава и градъ избира споредъ условията си. Но асфалтовите паважни днесъ сж скѣпи — около 800—1000 лв. на кв. метъръ. Сжщо и ония съ европейски блокчета сж недостъпни вече за нашите градове, толкова повече когато трѣбва да се внасятъ отъ чужбина и да се набавятъ скѣпи, но необходими за тая целъ уреди. Техниката по градоустройството е достигнала до изобретение на други паважни средства твърде евтини и удобни. Такова е и *китона*, който представлява специалитетъ отъ разни масла и глина съ свойство като се смеси съ вода и се излее върху чакълъ да се втвърдява и образува съ сжщия обща маса. Работата съ него не изисква огънь, нито специаленъ скѣпъ инвентаръ, а само метли и кази. За да се павира съ китонъ добавя се къмъ разноска за шосиране още около 50 лева. на кв. м. или всичко коштува кв. м. 130—150 лв максимум! Неудобно е гдето китона не се произвежда въ България, но като че ли скоро ще стане и това. Подобни средства има и други и азъ имамъ възможностъ да наблюдавамъ на нѣкои отъ тяхъ употреблението имъ въ чужбина. Но за насъ най-пригоденъ се указа за сега по качество и цени китона. Ние вече имаме пробна работа по 2 улици — Царъ Борисъ и 6 септемврий, съ които миналото лѣто градътъ ни спечели добро име и предъ други български градове и предъ лѣтовниците отъ чужбина. Общинския съветъ единодушно реши да се китонира ул. Гургулята и за тая целъ китона вече е доставенъ.

Паважна е необходимъ за нашия градъ, още и защото е много прашенъ. Необходимостта е по-голяма за нашето лѣтовище, защото единъ прашенъ и каленъ градъ не може да бжде привлекателенъ курортъ. А курорта носи прехрана, както ще видимъ по после за целия почти градъ.

Какъ сж запазени интересите на града за цената на китона нека се сжди отъ обстоятелството, че ние го имаме съ 20% по-малко отъ др. градове, защото нашата инициатива му отвори приложението въ България, и при условия за плащане твърде леки: всѣка пратка се изплаща въ 4 тримесечия, т. е. въ срокъ отъ 1 година и то безъ лихва. Гражданите отъ централните улици днесъ вече се надварватъ въ исканията си да се китониратъ улиците, като заявяватъ, че сж готови за едно доброволно предплащане на следуюния се за 5 години паваженъ данъкъ. За да се извърши пробния паважъ на ул. Царъ Борисъ и 6 септемврий азъ прибѣгнахъ до извънбюджетни средства: съгласихъ собствениците по сжщитѣ улици да си предплатятъ въпросния данъкъ. Това дължа да отбележа, за да отговорна на пушаната въ махлитѣ демагогия, че общината *„нима“* средства за богатите квартали. Нека се знае, че на павиранъ кв. м. стопаните плащатъ — всѣки до половината улица споредъ ширината ѝ и размера на лицето на парцела — по 10 лв. Работите съ улесниха, като гражданите отъ сжщитѣ улици предплатиха тоя данъкъ за 5 години. Мисля, че и въ създаването на тоя източникъ на средства ще ни се признае една заслуга. Ще завърша за паважните работи, като спомена, че паважътъ съ синитѣ блокчета, коштува двойно повече отъ китонениятъ, и къмъ него ще се прибѣгва за улици съ тежко движение. Доставихме 60 000 такива блокчета за 450 000 лв. отъ Бургазката кариера за Мусалата и за прелезите по шосираните улици.

7. Подготвителни работи за идния работенъ сезонъ. Предстои много работа по настилката на улици и за тая целъ трѣбваше да се извършатъ много подготвителни работи презъ изтеклата есенъ и продължаватъ да се извършватъ. Идната пролѣтъ трѣбва да се шосиратъ нѣкои главни улични артерии, безъ което едно редовно омнибусно движение не е възможно. Трѣбва да се свържатъ новите квартали съ старите и т. н. Пригответе работи:

а) Землени и други работи. Гражданството само вижда, грамадната работа що се из-

върши по ул. Гургулята, ул. Плевенъ, ул. Авячиевъ, ул. 27 Юлий, ул. Саидова, Караджа, оная подъ пожарната команда и др. Изхвърлена е прѣстъ около 25 000 куб. м., по всички почти улици се наложила водопроводни, канализационни поправки, а сжщо така и на електрич. мрежа.

б) Складирани материали. Камъни по проектирани за настилки улици — около 5000 куб. м., почти вече изчукани на чакълъ. Доставенъ е и китонъ за ул. Гургулята и за още една улица — около 35 000 кгр. и около 2000 кгр. китонъ асфалтъ за горна настилка върху китона. Доставка на камъкъ и землени работи ще продължатъ и по други улици, щомъ времето това позволи.

За направените пътища и мостове въ лѣзата ще говоря въ отдѣла *подобрене на лѣзоството*.

Б.

Водно-канализационни работи.

1. Канализация. Въпросътъ за канализирането на едно селище днесъ, при нашата ниска валута, е мжчно разрешимъ, освенъ съ единъ големъ, специаленъ заемъ. Съ таквъ е извършена сегашната канализация на Варна — унгарският заемъ отъ 1907 г. Въ предизборната ни платформа по общинските избори преди 2 години беше обещано да се продължи дѣлото на канализацията. Тогава нѣкои приятели ми направиха бележка, че обещанието е неизпълнимо съ срѣдствата на общината. Защото, за довършването на канализацията само въ чертите на стария градъ сж потребни десетки милиони. Въобще това благоустройство дѣло, колкото е необходимо, толкова е и неизпълнимо съ бюджетните срѣдства на една община. При все това направи се твърде много. Ето по-важното;

а) Дъждовните води не се прибиратъ въ канализацията, защото нѣма достатъчно *улични утѣтици*. Особена пакостъ сжщитѣ води причиняваха въ морската градина. А въ пожарната команда стояха захвърлени около 150 *утѣтици*, коштуващи много пари. Още пролѣтъта 1927 год. *се поставиха по улиците*: Бул. Сливница, Мария Луиза, Нишка, Съборна, Царъ Борисъ, 6 Септемврий и др. Известно е, че отъ прибирането на дъждовните води, ползата е двойка — промива се канализацията и се избѣгва наводнението на улиците.

За тази работа се искаше повече грижа, настойчивост отколкото много пари. Похарчиха се около 100 000 лв. Сега на всѣка улица, която се настила се поставятъ достатъчно утѣтици. Не бива да се оставятъ за после. Чрезъ достатъчно такива въ морската градина се даде възможностъ да се прибератъ и дъждовните води, които много пакости правѣха.

б) *Канализираха се улиците*: 27 Юлий, Съборна — една частъ, Ив. Асенъ, Ц. Борисъ, Одринска, Екзархъ Иосифъ, Св. Атанасъ, лѣтния театъръ, новите въ градината отходни мѣста, цѣлата морска градина — съ две канализации: една за дъждовната вода, друга за нечистотите, начинаща отъ бюфета; частъ отъ ул. Шейнова, пожарната команда, ул. Попова, Гургулята, Радина и др.

Заслужава особено да се спра на *Саидовия каналъ* — система „С“, една отъ най-големите работи презъ моето кметуване. Той е отъ голѣмо значение не само за извеждане на градските нечистотии, ами и за очистиането на морската градина отъ една страшна мръсотия, която застрашаваше да компрометира лѣтовището ни, защото нечистотите се вливаха въ морето до самите бани! Канала се направи много добре, съ солидни подпорни стени, дебели и високи. Чрезъ него частъ отъ града се свърза съ главния колекторъ въ пристанището. Само за това дѣло миналата година се похарчиха около 800 000 лева! Направи се отъ сжщия каналъ разклонение — сжщата система, за улица Св. Парашкева. Съ тази работа се дава възможностъ на неканализираната крайморска частъ на града да се канализира.

в) Заслужава отдѣлно да се спомене за *очистиането на главния колекторъ* въ пристанището, който се бѣше задрѣстил отъ години и бѣше умирисалъ цѣлата канализация на града. Тази работа се извърши презъ 1927 година и коштува надъ 300 000 лв. Тази язва — источникъ и на болести, останала толкова години, небиваше повече да се търпи.

2. Укрепителни работи. Първата е *юлматата подпорна стена подъ бюфета* въ морската градина, тъй необходима не само да подпре брѣга и да пави баните отъ пороища, ами и да може да се разхубави самия брѣгъ, който сега вече е едно отъ най-красивите мѣста въ градината. Въ свързка съ тази работа е и каптирането на водите, които изобилствуватъ въ сжщия брѣгъ, и направата на каналъ по продължение на морските бани до Саидовия каналъ. Брѣгътъ, укрепителната стена, баните, алеите и бюфета сега представяватъ единъ красивъ комплектъ. Спомнятъ си гражданите за грозните сипеи по въпросния брѣгъ и за безбройните нужници подъ него, до самия плажъ.

а) *Подпорната стена въ Кокарджата*, която е отъ голѣмо значение за запазването на града отъ стихийни води. Съжелявамъ, че малцина отъ васъ

сж я виждали и то преимуществено сжседите. Тя е колосално начинание, което ще може да се довърши въ редъ години. Но главното, което вече запазва града отъ опасността е извършено при Кокарджата: една стена съ основи нѣколко метра широки и дълбоки отъ армиранъ бетонъ на протежение около 150 метра и корекция чрезъ изкопаване на канала. Цѣли месеци работиха тамъ трудоваци и надничари. Жителите на ул. „Каналска“ и кварталите около сжщата иматъ съ тая укрепителна работа особено голѣма придобивка. Дъждовните води сж вече отклонени отъ сжщата улица и се отвеждатъ при Шокара.

3. За водопроводното дѣло. То изисква още много сериозни грижи, както за подобренито на водопровода, така и поради недостатъчността на водата. Почти цѣлия градъ има водопроводъ, но водата лѣтно време не стига. Презъ изтеклия сезонъ заведующия тоя отдѣлъ инженеръ, обиколи всички околности и *проучи всички води* и сега изготвява докладъ за каптирането на нови води, и на пролѣтъ работата трѣбва да се започне. Задоволително се счита, ако на глава се даде въ 24 часа 100 литри. Ние имаме всичко на секунда 40 литри и на човѣкъ за 24 часа се пада срѣдно по около 50 литри. Трѣбва да се стремимъ да удвоимъ количеството на водата си. Трѣбва да се помисли и за *моливна вода* Миналото лѣто съ моторна помпа отведохме морска вода за сжщата целъ до оградата на морската градина, отъ гдето пожарните поливачки я черпеха. Автомобилната помпа черпѣше вода и направо отъ морето при пристанището.

Презъ 1927 година се водоснабдиха: Линия VIII и ул. Гирдапъ; поправи се извора „Шокара“, смени се трѣбопровода на извора „Арапъ-Чешме“, поправи се тамъ и каптажа, поправи се водопровода на скотобойната. Както е известно, водата за последната идва отъ Галатинските височини.

Презъ 1928 год.: нова поправка при Арапъ-Чешме, водоснабдиха се улиците Любенова, кварталъ задъ Дво „Гроздъ“, втора водопроводна инсталация въ топлинѣ морски бани, водопроводъ въ морската градина, бюфета, новите студени бани, отходните мѣста, новия шадарванъ, новия отоплителъ, поправка на трѣбопровода при Гюнъ-аласъ и Джиздаркьой, укрепѣ се дерето при Аджемлерските извори, повреди която застрашаваше водопровода, водоснабди се ул. Каналска, ремонтираха се градските резервуари и непрекъснато се поддържаше цѣлата градска мрежа.

В.

Електрическото осветление

Имаме го отъ 1. I. 1914 година. Ние го заварихме презъ 1927 година въ лошо състояние. Имаме 3 дизелови мотори по 250 к. сили, за които една комисия бѣ дала мнение, че скоро ще свършатъ. Осветлението бѣ слабо и прекъсваше често. Следъ обстойно проучаване предприе се обстоенъ ремонтъ, като за тази целъ се доставиха за около 1 1/2 мил. лева нови части. Повикахме и монтьоръ отъ фирмата *Зулцеръ*, която ги е доставила и, за щастие, дойде сжщиятъ, който ги е монтиралъ. Днесъ мощността на моторите е покачена отъ 360 на 540 кв. ч., а нѣкога и съ още 10—15% повече. Така, *стана възможно да дадемъ улично осветление почти на цѣлия градъ и дори вънъ отъ него на 6 км.* по Евксиноградското шосе. Крайните и нови квартали: Пѣсчичите, Добруджанския, Бежанския, Македонския, Търговския, Казармения и Тракийския не се надѣваха на това. На Памучния кварталъ дадохме осветление най-напредъ — въ съгласие съ памучната фабрика. Нѣкои нови квартали получиха и домашно осветление.

Но за електрификацията на града трѣбва *нова централа, нови машини*. Уличното осветление трѣбва да се попълни, домашно да се даде на всички желаючи, сжщо и енергия за нашето индустриално и занаятчийско производство, които вече безъ електрическа енергия немогатъ да минатъ. Само Памучната фабрика, Кораловагъ и др. искатъ годишно повече отъ колкото сега произвеждаме. А индустриална електрическа енергия иска и свинската концесия и много други предприятия.

Електрификацията на града е колкото важно, толкова и доходно предприятие. Въпроса се проучи обстойно отъ комисия, за една парна-турбина-централа отъ 1500 к. с. и търгътъ се произведе Конкурираха две първокласни чехословашки фирми *Колбенъ* и *Шкода*. Следъ дълги проучвания и преговарвания достигнахме до задоволителни условия:

а) *Шкода* предлагаше да извърши работата и да достави материалите за новата мрежа за около 22 мил. лв., а офертата на *Колбенъ* бѣше по-скѣпа съ лихвите — 8%, които намали на 5%.

б) Изплащането да стане въ 6 години — *Шкода безъ лихви*;

в) Мина Перникъ ни отпусна 6 мил. лв. заемъ съ 6% лихви за 12 год. специално за да настрѣди постройката на централата, която ще консумира каменни въглища.

Работи се по тоя търгъ нѣколко месеци. Техническа комисия отъ 5—6 инженери проучи резултатите отъ търгътъ и написа докладъ отъ де-

Подпомагане поминъка на града.

святки листа, преписът от който своевременно получиха съветниците. Но въ края на краищата общинския съвет *не утвърди търговията*. Всъщност съветникът за това имаше свои съображения, но отначало до край неоснователни. А за мене същественото беше, че *града и производството — поминъка, имат безусловно нужда от електрическа енергия, че търговията ни даде цена износна и, че електрическото стопанство на града е така износно и доходно, че само ще изплати от доходите си своите дългове и ще дава печалби на общината*. Това дѣло щѣше да бѣде най-големия актив за града, но за голѣмо съжаление, въпреки моите усилия, общинския съвет нѣма сили да го изнесе на плещите си.

Що се отнася до комунистите общински съветници, за мене е ясно, защо гласуваха против; колкото повече тъмнина, толкова по добре за тяхните агитации. Но непонятно ми бѣ опозицията на съветниците от другите партии. Азъ останахъ за това дѣло само съ 8 гласа!

Некои общински съветници казаха и писаха, че търговията билъ опороченъ. За единъ търговъ, който всички съветници признаха за износенъ и за едно предприятие доходно и необходимо, съвета може и да се незанимава съ посочваните грешки. Но такива нѣмаше. *Срокътъ за утвърждаването билъ изтекълъ*. Това е съвсемъ невѣрно.

Фирмата Шкода се била отказала отъ търговията, но по закона никой не може да оттегли офертата си. Отъ где на къде съвета да уважи подобно заявление, когато фирмата има представена 1/4 мил. лева гаранция, която, ако фирмата не изпълни предприятието, щѣхъ да конфискувамъ за общината. А сега общин. съветъ *самъ освободи фирмата отъ предприятието* и отне възможността на общината да конфискува гаранцията! Но фирмата щѣше да изпълни предприятието, защото иначе щѣше да бѣде лишена отъ участие въ търгове въ България и защото е една отъ най-големите фирми и ще държи на своя престижъ. Тя е предприемачъ и на електрификацията на държавната мина Перникъ — предприятие за около стотина мил. лева.

Гръшката е вече сторена — разбира се за смѣтка на гражданите, които сж петимни за светлина и индустриална енергия, и за смѣтка на общината, която похарчи 100,000 лв. разходи по търговията.

Наредилъ съмъ да се приготви всичко за обявяването на новъ търговъ. Но *отъ състава на бждания общин. съветъ зариси дали дѣлото ще се осъществи*. То има и явни принципиални противници. Така напр., единъ отъ лидерите на Демократическата партия — Хр. Мирски — излѣзе въ вестникъ „Новини“ съ статия да поддържа, че това предприятие трѣбвало да се изостави за смѣтка на други — водоснабдяването и пр. Обаче, той не държи смѣтка за значението на електрификацията, че инсталацията ще се строи на кредитъ, и че съ доходите си не само ще се изплати, ами и ще дава печалби, съ които ще се подпомогнат другите предприятия. И днешната ни електрическа централа носи чистъ приходъ на общината нѣколко милиона лева годишно! Водното дѣло, не само не ще се спре отъ електрификацията, ами и ще се подпомогне. Сжщия отговоръ бихъ далъ и на ония съветници, които се уплашиха отъ „големия дългъ“, който общината ще има за електрификацията. Задълженията за доходни предприятия никога не сж тежестъ. Времето не ми позволява повече да говоря за това мероприятие. Ще подчертая още, че за голѣмо дѣло трѣбватъ смѣли рѣше и решителност да се носи отговорностъ.

II.

За поминъка на града.

1. За търговията. Варна сжествува отъ 2500 години и е търговски и пристанищенъ градъ отъ далечно минало. Венециански консули отъ XIV столетие го славятъ като търговски и житница на България, а отъ 1848 год. Варненското пристанище почва да се посещава редовно отъ параходите на Лондъ. Англичаните, схващайки значението на Варна за свързва нето на Средна Европа съ Ориента, още въ турско време построиха линията Русе—Цариградъ. Но рекордъ въ своята вносно-износна търговия варненското пристанище достигна презъ 1911 г. 500,000 тона и е било посещавано срѣдно отъ по 12 парахода дневно! Отъ внасяните 140,000 тона стоки около 80,000 сж били предметъ на търговия въ града. Днесъ целия износъ е около 40,000 тона годишно. Варна изгуби своя хинтерландъ и заедно съ това своята търговия. Какъ да се подпомогне тя? Голѣмъ въпросъ и на всѣки случай *разрешимъ не отъ общината, а отъ държавата*. Сочатъ се следните срѣйства:

1. Да се привлече презъ Варна износъ на Дунавските и Черноморски държави, дори и на подалечни, като се обяви Варна за *свободно пристанище*.

2. Да се създаде една специална тарифа за превозътъ на стоки, та да стане възможно превозването имъ презъ Варна.

3. Нови приспособления въ пристанището за улеснение на търговията и пр. и пр.

По първия въпросъ имаше преговори съ Чехо-Славия, която отъ 1921 г. прояви голѣмъ интересъ. Свърза се въпроса съ едно ново Българо-

Чехо-Словашко Дунавско параходно Д-ство. Г-нъ Шкорпилъ заедно съ наши делегати ходи за проучване въ Прага. Търговската ни камара и общогражданския комитетъ правиха изложение. Азъ самъ, бидейки презъ 1927 г. въ Прага проучвахъ въпроса. Но все още всичко е въ неточни и неясни проекти, реализирането на които зависи не отъ Варненската община, а отъ държавата ни и отъ Чехо-Славия и др. заинтересовани държави. По втория въпросъ правиха се тоже изложения и отъ Търгов. камара и отъ общогражд. комитетъ, на който кмета е председателъ. Понеже се засѣгатъ интереси на други градове и се касае до нагаждане на специални тарифи, държавната властъ още не може нищо да стори. Пъкъ и градътъ е слабъ за една по-енергична борба, защото народните му представители сж отъ срѣдата на крайните партии и, изключая единиятъ, смѣтатъ, че поминъка на града е неважна работа, а по-важна е световната революция.

Казватъ, че отъ опитите народите черпили поука, а сжщо и отъ страданията. Кой знае дали и за Варна е вѣрно. Той трѣбва да запази поне собствената си опора — общината отъ безгрижие и разорение, на което искатъ мнозина да я обрекатъ.

Както третия въпросъ, така и другите свързани съ търговското повдигане на Варна не ще засягамъ, защото предмета ми е извършеното въ 2 години отъ общината. Правилъ съмъ много постъпки и много молби. Поддържалъ съмъ, че държавата трѣбва да възприеме една политика на подпомагане повдигането на пострадалите отъ войните градове. Вѣрвамъ, че тя скоро ще започне това.

До като, обаче, Варна намери своя естественъ или искусственъ хинтерландъ и до като въобще добие своята голема търговия, той трѣбва да търси и др. поминъци. Кои сж тѣ?

2. За нашето лѣтовище. Неговото значение за поминъка на Варна е много голѣмо и това днесъ е общопризнато и очевидно. Лѣтовището ни е сериозенъ источникъ за поминъкъ на цялото гражданство, тъй като отъ него всички граждани, направо или посредствено, извличатъ материална полза. Заслужава да се погрижимъ за него повече.

Презъ лѣтния сезонъ, въ продължение на два месеци, броятъ на гостите е около 30,000, отъ които се ползватъ преко наемодавци, хотелиери, фойтонджии, овощари, автомобилисти, бръснари, месари, хлѣбари, еснафи, търговци и др. Множество общари и шивачи презъ цялото лѣто работятъ добре поради добрата клиентела що лѣтовището имъ носи, сжщо и множество търговци. Попитайте ги и тѣ недвусмислено ще Ви го признаятъ. Ползуването отъ наемите вече се централизира: съ урегулирането и настилането на улиците джиженето въ града се улеснява и за лѣтовниците не съставлява голѣмо затруднение да си наематъ стаи въ по-далечните отъ баните квартали. Това децентрализиране ще се почувствува особено когато се уреди и една редовна градска превозна — отобусна или трамвайна служба.

Не малко е косвената за други граждани полза: всѣко засилване въ поминъка на гореизброените съсловия ще се отрази и върху всички други, включително и работници, защото печалбите се пласиратъ въ града, било въ консомация, било въ строежи, било за други нужди. Полза косвена има и за държавното съкровище и за общинската каса, защото граждани които сж спечелили по нѣщо ще си плащатъ редовно и данъците.

Интересенъ показалецъ за лѣтовището е изплащанията на дългове и икономите — влоговете, които въ банките и спестовната каса се правятъ лѣтно време отъ гражданите.

И това е твърде понятно, защото като смѣтните всѣки лѣтовникъ да харчи дневно средно по 100 лева или за м-цъ 3000 лева, всички лѣтовници срѣдно около 30000 за 2 месеца ще похарчатъ 180 мил. лева! Множество лѣтовници харчатъ много пари, но има и такива които харчатъ малко. Ние вземаме срѣдния необходимъ дневенъ разходъ. И така засилването на лѣтовището ни е засилване на всички поминъци, включително и *търговията*.

Гражданите иматъ и друга твърде голѣма полза отъ лѣтовището: *повдигането цените на недвижимите имоти* въ нѣкои квартали: ул. Царъ Борисъ, 6 Септемврий, Бул. Сливница и почти по всички улици отъ Бул. Мария-Луиза къмъ морето. Сжщо е и въ лозята отъ двете страни на Евксиноградското шосе до манастира. За 1 кв. метъръ днесъ по въпросните улици се предлагатъ надъ 1000 лв. а за хаврите цените стигнаха въ нѣкои мѣстности надъ 100 лв.кв.м! И това повдигане на цените е отъ 2 години насамъ и особено отъ миналото лѣто, отъ когато лѣтовището ни рѣзко се подобри и придоби по богата клиентела. Ето нѣкои интересни данни:

Въ дѣсно отъ сжщото шосе къмъ морето, сж продадени презъ 1927 и 1928 год. около 150 декара, а въ лѣто около 100 декара хаври и лозя. Презъ 1926 година сж извършени въ сжщитѣ мѣстности продажби само на около 25 декара. Броятъ на продадените имоти въ сжщитѣ мѣстности презъ 1927 и 1928 год. е около 60, принадлежаща преимуществено на по бедни хора, които съ цената на тия имоти си направиха въ града кжжи и си обзаведоха работа. Дълга да отбе-

лежа че въпросните хаври сж закупени не толкова за обзавеждане на лозарски стопанства, а за вили и преимуществено отъ състоятелни хора — Варненци и отъ други градове: София, Сливенъ, Русе и пр. Въ тия хаври почнаха да се издигатъ великолепни вили, за които се харчатъ въ града — въ работа и материали — милиони. Единъ богатъ купувачъ цѣлата есенъ и зима работи една подпорна стена за вилата си и създаде така работа на десетки работници.

Ето и подобрението въ лѣтовното ни стопанство:

1. Казино. На мѣстото на полусрутената дѣсчена барака, която цѣли 35 години служеше за центъръ на лѣтовището ни, изникна ново казино, което ни дава всичките удобства. То има пълна електрификация, канализация, водопроводъ и модерни кухненски машини. Само последните струватъ надъ 150,000 лв., а цѣлото казино около 300000 лева.

2. Новите бани, построени по нова система, която дава възможностъ за по бързо и по ефтино обслужване на клиентите. Въ тяхъ могатъ едновременно да се къпятъ не по малко клиенти, отколкото въ централните. Голѣмата навалица презъ лѣтния сезонъ налагаше разширението на студентите бани. Похарчихме около 2 1/2 мил. лева.

3. Удвояване на второкласните топли бани, отъ които се чувствува голѣма нужда. Кабините отъ 18 станаха 40 и сж снабдени съ емайлирани вани.

4. Новъ отоплителъ за сжщитѣ. Съществующия бѣше полугоденъ, първобитенъ и не икономиченъ. Едвамъ издържаме съ него миналото лѣто. Построенъ е сега паренъ, модеренъ отоплителъ, за който се похарчиха около 1 1/2 мил. лева. Той ни гарантира вече една редовна и добра работа. Опита си него се направиха, но за пръвъ пътъ ще се използва презъ идния сезонъ. Сега се подобрява и водопроводната му инсталация, като първо се достави нова електромоторна помпа, по силна отъ сжществуващата и се направи на плажа кладенецъ за изсмукване чиста морска вода.

5. Новъ изложбенъ салонъ. За изложби — занаятчийски, индустриални и художествени отъ такъвъ аслонъ и то въ градината се чувствуваше голѣма нужда. Съ материала отъ стария бюфетъ, като се използваша и нѣкои стари зидове подъ лѣтния театъръ се построи новъ павилионъ. Той служи вече миналата година за художествени изложби. Трѣбва да се подобри и леко украси и така той ще задоволява за известно време една насжща нужда.

6. Разхубавяване на морския бръгъ подъ казиното. Заварихме сипеи, а днесъ бръга е разхубавенъ съ хубавъ булевардъ, съ хубави балустри, залесенъ и подкрепенъ съ хубави подпорни стени. Алеята подъ бюфета и оная покрай баните служатъ за най-приятните разходки. Тѣ се разхубавиха и продължиха. Огкри се и булеварда предъ лозята, който ще даде възможностъ на гостите да се любуватъ на хубавия бръгъ и да се разхождатъ по него.

7. Разхубави се и морската градина. Нова канализация, водопроводъ, канализация отдѣлно за дъждовните води, които застрашаваха цѣлото ни лѣтовно стопанство, нова електрификация, нови градински фигури и алеи, новъ фонтанъ съ електрическо цвѣтно освѣтление и пр. Всичко това направи първата частъ на градината твърде красива и приятна.

8. Нови отходни мѣста, отъ които се чувствуваше належаща нужда. Старите подобни мѣста, които грозеха и омърсваха градината се премахнаха. Нѣкога — не отдавна — общински управници, построиха нуждникъ на самия морски бръгъ до бюфета по протежение на най-приятно и най-любимото мѣсто за разходка на публиката и мърсотниците се разливаха по бръга.

Сега построените отходни мѣста сж канализирани, водоснабдени и презъ цѣлото лѣто имаха постоянна прислуга. Чистотата бѣше образцова. Тѣ сж задъ лѣтния театъръ.

Всичко изброено се извърши отъ общината съ сръчностъ и бързина, въ около 100 работни дни. Имамъ смелостта да кажа, че въ това отношение общинската ни политика и българското строителство взеха рекордъ! Изненадата на гостите бѣше голѣма.

9. Дълга да спомена и за добрата уредба и за спасителната служба при баните, благодарение на която мин. година морето не взе традиционните си жертви. Службата се състоеше отъ лодки, плувци, плаващи уреди, такива за хвърляне при нужда, сигнализистъ, сигнални средства и пр. Спасени сж презъ сезона около 35 давящи се! Лошо реноме иматъ ония бани, които излагатъ клиентите си на опасностъ, като нѣматъ спасителна служба. Доставиха се и уреди за изкуствено дишане на удавени. Презъ цѣлия сезонъ въ баните лежуриха единъ лѣкарь и 2 фелдшери. Обзаведе се и специална амбулатория.

10. Мѣсто за нови гробища се урежда и презъ настъпващата пролѣтъ старите гробища на морс. бръгъ ще се присѣдинятъ къмъ морската градина. Заравянето на мъртавици въ тяхъ ще се забрани. Ще завърша изложението си за лѣтовището, като пожелае начертаната съ дѣла общинска политика да бѣде следвана смѣло и съ широкъ замахъ. Лѣтовището ни е единъ бисеръ и съ една

Лозарство и културно дѣло.

модерна уредба ще стане полезно за поминъка на Варненци. Трѣбва да направимъ всичко възможно да привлечемъ богатата европейска клиентела. Миналата година сме имали около 9000 чужденци. Презъ 1927 г. само 1000, а по-рано — нищо. Има широко поле за работа за добрите общински работници!

Зайдния сезонъ се подготвятъ хубави рекламни табла и единъ филмъ, съ който надѣвамъ се общината ще уголѣми броя на лѣтовниците. Филмътъ биде снетъ отъ една нѣмска компания. Той е готовъ — около 200 м. и наскоро ще го гледате въ нашитѣ кина. Курортитѣ сж търговия и искатъ своята реклама. Приготовляваме се да участвуваме и въ изложенията въ Прага и Буда-Пеща напролѣтъ.

3. За Лозарството. Касае се за едно производство, което е давало отъ старини поминъкъ на много варненци. Рускиятъ кореспондентъ *Тепляковъ*, който презъ 1828 г. посетилъ съ рускиѣ войски Варна, пише, че всичките стрѣмнини около града били засадени съ лозя. А френския консулъ въ Варна *Д. П. Вретосъ* въ книгата си „La bulgarie et moderne“, пише, че презъ 1846 г., когато и книгата е издадена, му гостувалъ Техеранския фр. посланикъ Графъ Сантишъ, който, като билъ гостенъ съ грозде бледожълто (чаушъ) се произнесълъ, че такова хубаво грозде нѣмало въ Франция. Тѣзи книжовни сведения сж ценни и ни даватъ да се убедимъ, че въ миналото варненци сж били голѣми производители на грозда. Но и живи старци разправятъ сжщото. И между насъ има, които помнятъ последните дни на старото лозарство, съ неговитѣ сладки и изобилни грозда. Помнятъ чудните веселби и радости, свързани съ тоя поминъкъ по гроздобера, възпѣванъ и въ народните нѣпсини и отъ мнозина наши поети. Старото лозарство достигна въ 1897 г. края на своя разцвѣтъ. Заетото съ лозя пространство било около 32,000 декара срещу 63,000 въ цѣлия окръгъ (5-тъ околии). Вслѣдствие перноспората и филлоксерата отъ тогава почна унищожение на старата лозя. Скоро изчезна у лозаритѣ сладката надежда да се излекуватъ лозята и наново възмогнатъ. Презъ 1910 год. започва ново лозарство — съ американски лози. Засадени сж били тогава всичко 3 лозя — 4-е декара. Недоверчивостта на консервативния българинъ му попречи да възприеме бързо новото, полезното, и едва следъ 1919 г., поради високитѣ цени на вината, новото лозарство започна интензивно да се развива. Ежегодно се засаждаха по 500—800 декара. Съ лозарство се заловиха, кой за удоволствие, кой за странични доходи, и хора, които не сж имали нищо общо съ него и не сж го познавали: учители, адвокати, свещеници, търговци и пр. Опититѣ съ евинитѣ италиански лози напълно пропаднаха.

Днесъ въ Варна имаме около 8000 декара американски лозя. Въ 2381 комплекта, притежание на 2162 собственици, което ще рече, че лозарството въ Варна е преимуществено дребно и повечето за страниченъ поминъкъ.

По 5 декара иматъ 375 стопани
по 8 декара иматъ 95 стопани
по 10 „ „ 25 „
по 15 „ „ 19 „
по 20 „ „ 3 „
по 30 „ „ „ „

Около 2000 стопани иматъ отъ 1—5 декара.

За да се подчертае значението на новото лозарство въ Варна ще си послужимъ съ следните данни: Презъ 1927 год. е произведено грозде около 4 мил. кгр. една частъ продадено на грозде, друга — на вино — около 1,200,000 литри и ракии 35,000 литри. Приблизителенъ общъ доходъ отъ плодътъ около 30 милиона лева. Дори за Варна и околията това производство съвсемъ не стига и затова се внася отъ вънъ много грозде, а вино 1½ мил. литри, ракии 120,000 литри и спиртъ 55,000 литри. Значи, днешното лозарство храни повече отъ 1000 семейства. За отглеждането на тия лозя сж необходими годишно около 100,000 надници, което ще каже че и 1/3 отъ общото работничество намира хлѣбътъ си въ лозарството.

Производството на облагородени лози сжщо е отъ голѣмо значение: чрезъ него се създава възможностъ за нови лозя и се дава работа на много работници. Има въ Варна 14 производители на лози и тѣ се занимаватъ изключително съ това. Презъ 1927 година сж изнесени отъ Варна 300,000 лози, но сж били внесени 800,000! А миналогодишното производство е надъ 800,000 — небило до сега, по голѣмата частъ продадени въ Добруджа.

Отъ 1914 год. главенъ факторъ за развитието на новото лозарство въ града ни е общинския лозовъ разсадникъ, създаденъ презъ 1913 година, който има 200 декара земя и се използва главно за производство на гладъкъ материалъ. Има и добри лозя. Той е произвелъ до сега 11 мил. резници, отъ които сж добити около 5 милиона облагородени прѣчки, преимуществено за варненци. Производството на резници е почнало отъ 127,000 и е достигнало презъ 1927 година до 1,050,000, а презъ 1928 година е — 1,700,000!

До сега съ това се е ограничавала дейността на общината за закрепване на лозарството. Но

поради очевидното голѣмо значение на тоя поминъкъ общината взе хрижката отъ мин. година да го подпомогне по ефикасно.

Варненскитѣ грозда сж се славили, могатъ и днесъ да бждатъ по-добри и-годни да траятъ и да се изнасятъ на европейски пазари. Могатъ да виреятъ и ранните грозда, които ще иматъ добъръ пазаръ — предъ курортиститѣ. Сжщото е и съ вината. И за да се даде тласъкъ въ това отношение общината предприе:

1. *Проучване сегашното ни лозарство* — чрезъ станалата на 23 септември мин. година изложба, която бѣше едно небивало културно тържество на тоя поминъкъ. Изложбата бѣ великолепа и съ нея основателно се погордяха и лозаритѣ и кметството предъ множеството посетители — около 18,000 души. Изненада бѣше за всички прекрасното и скъпо богатство, което дава нашата земя. Изложбата внесе свѣтлина и ентузиазъмъ у лозаритѣ и ги обнадѣжди за добро бжде.

2. *Създаде специална винарска лаборатория*, за безплатни анализи на болни вина и за уплътване какъ да се лекуватъ.

3. *Общината достави и инсталира специаленъ паренъ котелъ* за да се пречистватъ сигурно и бързо съ пара винарскитѣ сждове на лозаритѣ.

4. Реши да подкрепи сжществуващата кооперация „Димятъ“, като запиши 100 дѣла.

5. *Набавя единъ филмъ-пулверизаторъ* тоже за обслужване на всичките лозари — за бързото пречистване на вината.

Предстои още:

1. *Да се уреди бюро за лозарски работници.*

2. *Курсове за подготовка на такива*, презъ февруарий ще се откриятъ.

и 3. *Да се построи винарска изба.*

Свикахъ конференция отъ лозари за размѣна на мисли по необходимитѣ мероприятия за повдигането на лозарството. Всички подчертаха голѣмата полза отъ предприетитѣ вече такива. Но, като нѣщо много належаще се посочи *винарската изба*, която за всички лозарски центрове е още мечта. Е добре, Варненското общинско управление, смѣта да създаде улеснения за реализирането ѝ. Чрезъ нея не само ще се създава хубаво вино, ами и ще се запазва, и лозаритѣ не ще има защо да бързатъ да си продаватъ гроздето на убита цена.

Заслужава да се каже нѣщо и за самото общинско стопанство — *лозовия разсадникъ*, но ще се задоволя да ви цитирамъ само тия сведения, които говорятъ ясно за неговото постепенно стабилизиране.

	1926 г.	1927 г.	1928 г.
1. Приходъ	228,218	468,549	772,830
2. Разходъ	305,606	400,174	440,000
Чистъ приходъ	83,488	68,549	332,830
дефицитъ			

Следъ като града загуби добрия си търговски поминъкъ, ще се обърнемъ къмъ майката земя, която въ нашия градъ изглежда твърде благодатна и чрезъ лозарството ще даде поминъкъ на мнозина. Съ общи усилия, то скоро ще достигне старото по количество и ще го надмине по качество.

Преди да завърша за тоя поминъкъ, дължа да опровергая твърдението на нѣкои, че общинския лоз. разсадникъ конкуриралъ съ гроздето си лозаритѣ и подбивалъ ценитѣ. За да се види колко това е голословно, достатъчно е да Ви подчертая, че производството на общ лоз. разсадникъ е около 20,000 кгр., отъ които едва половината се продава на дребно въ общинските магазини, винаги при цени не по-низки отъ ония на които лозаритѣ си продаватъ гроздето.

Плътницата и мостоветъ въ лозята сж отъ много голѣмо значение за лозарството. Презъ двѣ години се направиха нови 27 моста, т. е. повече отъ колкото отъ освобождението на България; ремонтирани сж въ града, около него и въ лозята 6 километра плътница и всички други мостове — повече отъ 20.

За да се оцени правилно значението на всички тия мероприятия на кметството, позволявамъ си да се позова на мнението на мѣстнитѣ 23 агрономи, изказано въ следното писмо:

Мѣстна
Агрономическа група
№ 15
16 януари 1929 г.
гр. Варна.

До Господина
Н. Поповъ
Кметъ на града
Тукъ.

П. Г.

Въ заседанието на агрономическата група, състояло се на 5 т. м., се направи съобщение за новото крупно мероприятие отъ голѣмо стопанско и икономическо значение — построяване на винарска изба въ гр. Варна, замислено отъ Васъ.

Групата, членоветѣ на която сж се посветили за повдигане родното ни земеделско производство, нежалейки трудъ и спокойствие, не може да не цени онова що Ви до сега сте сторили въ областта на сжщото производство, известно добре на всички, членове. Тя Ви приветствува за това начинание пожелавайки частъ по-скоро реализирането на замисленото дѣло — постройка на изба.

Съ поздравъ, Секретаръ на групата:

Йорд. Поповъ.

4. Млѣкарството е важенъ поминъкъ и има условия да бжде подпомогнато, както за да се даде прехрана на производителитѣ, така и за да се усили количеството на млѣкото въ града, отъ което се чувствува все по голѣма нужда.

Подпомагането, е предприето: 1) *чрезъ подобрене качеството — породата на млѣчния добитѣкъ* и 2) *чрезъ улеснение за по евтинъ фуражъ.*

По първия пунктъ и въобще за подобрене на скотовѣдството: построи се жилище за общинскитѣ млѣчни разплодници съ отдѣления: а) за 3 бика и 3 жребца, б) свинарникъ съ 3 бокса — за 2 породисти нереза и 1 свинка, отъ която добитѣтъ прасета ще се раздаватъ, съ намалени цени на варненскитѣ граждани за по нататъшно отглеждане и размножаване и в) жилище за гледачитѣ на разплодницитѣ. Както обора, така и свинарника сж канализирани и водоснабдени за лесно измиване. Торѣтъ отъ добитѣка се събира въ специално построеното *модерно торѣще*, за наторяване на общинскитѣ лозя, ниви и пр. Постройката струва около 200,000 лв. До сега имаме 2 негодни бика, които се отглеждаха въ вехторишинитѣ на пожарната команда. Продадоха се и доставихме единъ годенъ. Поискахме отъ Садовското земеделско училище още 2 бика, а така сжщо и свинскитѣ разплодници.

Решено е да се построи и *модеренъ курникъ*. Предвиденъ е въ бюджета на скотовѣдния фондъ необходимия кредитъ и ще се пристъпи щомъ времето позволи къмъ постройката му.

По втория пунктъ — *въобще за засиаването на фуражното производство и специално културата на люцерната*: отдѣли се едно пространство отъ 50 декара, отъ най-близките и плодородни общински ниви. Почвата преди повече отъ 2 месеца е дълбоко изорана и презъ м. Мартъ люцерната ще се засѣе. Произведения фуражъ ще се използва за общинскитѣ коне, а за храна на млѣжкитѣ разплодници ще се произведе фуражъ отъ второ едно мѣсто 20 декара, тоже изорано. Общинския съветъ отпусналъ и нужното фиево семе.

Специално за подпомагане гражданитѣ, които иматъ млѣченъ добитѣкъ: разпредѣлихъ на дѣлове отъ по 3 декара частъ отъ мерата, които ще имъ се раздадатъ чрезъ жребие, за засѣване съ люцерна. Тази мѣрка въ най-скоро време ще се разшири до степенъ да обхване и останалитѣ кравари, всички каруцари и файтонджии. Така се цели и едно поевтиняване на сѣното.

За *увеличение и подобрене на общинскитѣ пасища* решено е да се пристъпи къмъ изкореняване на заклеветелата общинска гора въ мѣстноститѣ „Баба-Бурунъ“ и „Пейнирджикъ“, които сж съвсемъ изоставени. Въ последствие ще се залеси пасището но съ орѣхи, засадени на по-голѣмо разстояние единъ отъ другъ. Орѣховитѣ дрѣвчета сж готови, а нужния за целта кредитъ отъ 40,000 лв. е предвиденъ въ скотовѣдния бюджетъ. Отъ сжщия кредитъ ще се доставятъ необходимитѣ за подобрене на пасищата орѣжия — скарификаторъ и синджирна брана.

По този отдѣлъ завършвамъ като подчертая, че *за прѣвъ пътъ се предприема системна и въ широки рамки работа*. До сега скотовѣдния фондъ сжществуваше само на книга и единствения приходъ и разходъ по него бѣше *възнаграждението* което на касиера се е плащало за нищо.

5. За дърводелския поминъкъ, съ който се занимаватъ множество граждани, кметството тоже предприе нѣкои мѣрки. Около голѣмото благоустройство на града за дърводелцитѣ има работа. Увеличава се и работата на мебелитѣ. Доста младежи свършватъ стопанско училище, но нѣма въ града мѣсто, гдето да практикуватъ подъ надзоръ на компетентно лице. *Общинската работилница* отъ 3—4 месеци е добре обзаведена и има за ръководителъ вѣщъ учителъ: При него вече *отбиватъ своя стажъ 4—5, завършили, столарско училище ученици*. На второ мѣсто, откритъ е при сжщата работилница *курсъ върху новитѣ работи въ тоя занаятъ* и сж записани много дърводелци. Организацията на тѣхното сдружение посрещна съ радостъ тази инициатива и я подпомогна. Програмата е много интересна и ще обогати курсиститѣ съ множество знания.

На трето мѣсто, азъ дадохъ съгласието си да се *запише общината за членъ въ новооснованата кооперация* на сжщото сдружение и въ бюджета-проекта за 1929/1930 г. се предвижда сумата за покупка на дѣлове.

III.

Културно дѣло.

Грижитѣ за материалната култура трѣбва да върватъ заедно съ ония за духовната. Въ днешното общество две мнения по това нѣма.

I, Грижи за учебното дѣло.

Варна има български училища: 14 основни и 3 прогимназиални; отъ първитѣ — двѣтъ, а именно въ Дамановата махала и Добруджанския кварталъ, сж частни сгради. Училищата не сж достатъчни и повечето се нуждаятъ отъ сериозенъ ремонтъ. Двороветѣ имъ сж открити, нѣматъ удобни отходни мѣста, и цѣлиятъ имъ учебенъ инвентаръ е извѣхталъ и съвсемъ недостатъченъ. Най-важниятъ

Всичко що е извършено въ града не е освенъ кри-
стализиранъ трудъ на работници, сел. ф. и търговци.
Хвърлете погледъ въ външ. мѣсто. Въд. ще разбе-

рете на колко свѣтъ въ 2 год. кметството съз- даде поминѣкъ.

Мисля, че създадохме и превратъ въ душата на работническото, което вижда, че тъкмо една буржуазна власт, съчетавайки общия интересъ съ оня на безработнитѣ, разрешава поминѣчната криза.

Не съ думи, а съ дѣла подкрепихе безработнитѣ презъ изтеклия 2 години. И мисля, че никой съвѣстенъ гражданинъ не ще откаже това.

5. За облекчение прехраната на града.

Общината следъ войнитѣ има тази грижа поради голѣмата необходимостъ. За тази целъ и по силата на специалния законъ за „Облекчение продоволствието и намаляване скѣпотията“, съществуватъ отъ години комисарство по прехраната. Комисаръ е кмета и подъ негово ръководство то работи. Негови съществени функции сж:

1. Нормиране ценитѣ на хранителнитѣ продукти.
2. Доставка на такива за беднитѣ граждани на износни цени.

Комисарството имаше голѣми дефекти, забъркани смѣтки, наслоили се отъ цѣло десетилетие и първата ни работа бѣше да го уредимъ като самостоятелно учреждение съ редовно счетоводство и отчетностъ. Дали постигнахме това, нека говори следното извлечение отъ протокола на контролната комисиия, избрана отъ общ. съветъ: Г. Димитровъ, Авр. Гачевъ и Я. Цанковъ, отъ които втория е избраникъ на трудовата група:

„На 2 VII. 1928 год. прегледахме счетоводнитѣ книги, дѣлата и отчетноститѣ на комисарството по прехраната и като имаме предъ видъ положението на сѣщитѣ въ миналитѣ години... намираме сега образцовъ редъ... Следъ подобренията, които комисарството постигна и следъ като начело на сѣщото сж поставени уредници, които между другитѣ си качества, даватъ доказателство на умение, преданостъ и желание да творятъ блага за общината и гражданството — комисарския институтъ не само не бива да се спъва, но трѣбва да се разшири, да му се даде тласкъ и възможностъ за работа, като се дадатъ, разбира се, на ръководителитѣ всички условия за да се проявятъ съ всичката притежавана отъ тѣхъ енергия и желание за работа.“

На второ мѣсто комисарството засили своята дейностъ по сѣщество и стана по-полезно за целитѣ си, като:

1. Най-старателно нормираше цената на хлѣба, и успѣхъ въ 2 години да поддържа не само нормални цени, ами и постоянно тѣло — 1 кр. и доброкачественостъ. Въ това отношение постигнахме голѣмъ успѣхъ. Естествено, ценитѣ варираха споредъ ония на житото, но недопуснахме произволи и нетърговска спекула. Крайноститѣ бѣха старателно отбѣгвани за да се запазятъ интереситѣ и на търговеца и на хлѣбаритѣ и на консуматора. Така града нито денъ презъ изтеклия 2 години не остана безъ хлѣбъ.

2. Закона за градскитѣ общини ги задължава да си набавятъ запаси за случай на недостигъ отъ храни. Следъ времето на дирекцията на прехраната за пръвъ пѣтъ общината миналата есенъ набави подобенъ запасъ отъ около 800 тона жито, съ което общината може да се бори и съ липсата на храни и съ прекомерното поскупване.

3. Комисарството експлоатира общинскитѣ зеленчукови градини за да държи ценитѣ на зеленчука въ града умерени и да доставя такъвъ на беднитѣ. Отъ две години тая служба върви отлично, особено тази година. Градинитѣ сж голѣмо общинско богатство — около 600 декара. Могла би общината да ги дава подъ наемъ и ще спечели повече. Колкото условията на живота ставатъ по

нормални, толкова това по може да се приеме. Но общинската управа все още държеше да се следва досегашната политика.

За уредбата на градинитѣ нека се сѣди по следующитѣ сведения:

а) за пръвъ пѣтъ миналата година тѣ произведоха достатъчно семена за собственитѣ си нужди и ги иматъ готови за идната пролѣтъ — за около 150,000 лева.

б) сѣщо и фуражъ за своя добитѣкъ — за около 100,000 лв.

в. Поднови се частъ отъ рогатия добитѣкъ, построи се необходимия сайвантъ и канцелария и пр.

г) Комисарството има смѣтитѣ си съвсемъ отдѣлно отъ общинскитѣ и презъ изтеклия 2 години не само ликвидира съ задълженията си, ами и редовно плаща на работницитѣ и чиновницитѣ си.

д) Произведенитѣ презъ 1928 год. зеленчуци сж двойно повече отъ миналитѣ години. Брутна доходъ презъ 1928 год. е съ 1½ мил. лева повече дори и отъ оня презъ 1827 година.

4. Комисарството експлоатира и общинското сѣчище и доставлява на гражданитѣ дърва при умерени цени, а на беднитѣ по извѣстно количество и безплатно. Така то задържа и пазарнитѣ цени. Съ сѣщата целъ то закупи отъ държавното стопанство Тича тази зима суши дърва, които се отпуснаха отъ г-нъ министра по цена 20% по-долу. И това запасване на града съ купени дърва комисарството прави за пръвъ пѣтъ. Общината е щастлива да има надъ 30,000 декара гори — едно голѣмо богатство. Ежегодното сѣчище е около 1000—1200 декара. Тази годишното даде 5450 куб. м. дърва. Какъ стопански е подредена тази работа свидетелствува и обстоятелството че фирата не надминава 0.75% или всичко 45 тона, когато въ минали години тя е била надъ 8% — т. е. по 500—700 тона годишно!

Комисарството доставлява и продава на гражданитѣ и др. артикули.

Разбира се, че колкото условията на пазара ставатъ по нормални, толкова и комисарството ще губи отъ своето значение и въ близко време ще стане съвсемъ излишно. До тогава съ сегашната си организация и дейностъ то ще носи своята полезностъ.

6. За финансовото положение на общината.

Безъ добре уредени приходи нищо не може да се направи, а голѣмитѣ градове въ това отношение въобще сж зле. Приходнитѣ източници на общинитѣ сж извѣстни: общински имоти, разни такси отъ вода, каналъ, електричество и пр., — и общински данъци. Такситѣ сж умерено-доходни и отъ неколко години едни и сѣщи. А общинскитѣ данъци сж установени съ законни наредби и често менатъ. Важенъ източникъ сж и заемитѣ, които и за общинитѣ сж, както и за голѣмитѣ предприятия и държавата, необходими. На заемитѣ—дългосрочни, и евтини — голѣмитѣ европейски градове дължатъ благоустройството си. Чрезъ тѣхъ тежиката се разпределя на множество поколения, които ще се ползватъ отъ благоустройството. Добре уреденитѣ финансии предполагатъ не само добри приходи, а и редовното имъ събиране и разумното имъ харчене. Гражданитѣ се питатъ, отъ где вземемъ толкова пари, за толкова мероприятия презъ изтеклия две години. И наистина, разходитѣ сж голѣми. Тайната е въ следнитѣ две начала: редовно събиране и редовно разходване. Заварихме отъ десетолетия неплатени недобори — дори по 100 хил. лв. напр. за електричество, дължими отъ състоятелни хора и ги събрахме. Уредихме редов-

ното събиране — по месечно — на такситѣ за електричество; редовно събиране и на другитѣ приходи и работата трѣгна успѣшно. Гражданитѣ подпомогнаха нашето усърдие, чрезъ редовно плащане.

За постигнатитѣ резултати нека се иматъ предъ видъ следнитѣ факти:

1. Още презъ първитѣ месеци на сегашното кметство, се изплатиха неизплатенитѣ за около 4 месеци чиновнически заплати и до днесъ съ заплатитѣ общината е ажуръ. Това внесе успокоение въ чиновничеството и повече редовностъ въ службата му.

2. Изплатихме множество задължения за въществени разходи, натрупани отъ години и редовно плащаме вече две години всички нови, вследствие на което доставчицитѣ не само не бѣгатъ отъ общината, ами молятъ я да купува отъ тѣхъ. Кредитна на общината се повдигна. Та кой отъ Васъ това не го знае. Фирмата Колбенъ, както вече въ отдѣла за новата електрификация казахъ, се отказа за това отъ исканата банкова гаранция за електрификацията на града.

3. Подобренията въ имотитѣ на общината, увеличението имъ, и всичкитѣ нови благоустройствени работи, за които се извършиха юлѣми разходи. Гражданитѣ виждатъ по множество улици общинско богатство, натрупано сега: извършени работи, чакълъ, бордюри, блокчетата и пр. пр.

4. Общината сполучи да сключи два заема — едно отъ фонда на работническитѣ осигуровки 5 мил. лева за градски бани, още неизползуванъ и втори отъ Популярната банка за 5 мил. лева, вече използванъ.

4. Ето и нѣкои данни отъ бюджетъта на общината. Отъ 1920 год. до сегашното управление бюджетитѣ сж били реализирани съ около 55% и винаги съ дефицити. А за 1927/1928 година за пръвъ пѣтъ той е реализиранъ съ 90% и съ единъ мил. и пол. лева излишекъ. До превратъ сж били събирани по около 22 мил. лева; отъ тогава до сегашното управление по-около 35 мил. лева, миналата финансово около 60, а презъ текущата само за 9 месеци — около 51 мил. лева. По всичко личи, че текущата фин. година ще се приключи съ по-голямъ излишекъ. Всички градски общини страдатъ отъ недостатъчностъ на средствата за своето уредване и правителството съ новия законъ цели да засили средствата имъ. То обещава да уреди и въпроса за общинскитѣ заеми. Едва тогава ще настѣпи едно окончателно стабилизиране на общинскитѣ финансии. Варна има нужда отъ срѣдства само за извънредни свои нужди, които трѣбва да се покриватъ отъ дългосрочни заеми.

Днесъ града дължи около 40 мил. лева къмъ Б. Н. Банка, къмъ фондове, къмъ Популярната Банка, къмъ частни лица и къмъ чуждестранни банки. Последнитѣ отпуснаха на града презъ 1907 год. 7 мил. лв. за благоустройствени цели и той е днесъ най-големата за града тежестъ, защото е въ чужда валута. Въ сумата 40 мил. лв. сме поставили тия 7 мил. лв. три гѣти, по колкото приблизително държавата и Софийската община плащатъ дълговетѣ си.

Но града е богатъ съ имоти и доходи и има годишенъ бюджетъ около 70 мил. лв., поради което единъ дълъгъ отъ 40 мил. лева не е юлѣма и не отстранява тежестъ, стига да се създаде на града едно добро и стабилно общинско управление.

Града има недвижими — покрити и непокрити имоти за стотици милиони и твърде доходни. Само гори има около 40,000 дка., зеленчукови градини около 700 дек., овошно лозарско стопанство около 600 дек. А каква е цената на курортното

ни стопанство? Само на общинската каса то сега носи около 5 мил. лв. годишно, а на гражданитѣ надъ 150 мил. Общината е богата съ имоти и би могла да уреди лесно финансиитѣ си и своето благоустройство чрезъ единъ дългосроченъ заемъ подъ гаранция на сѣщитѣ.

Заклучение.

Завършвайки изложението си, азъ чувствавамъ да съмъ снелъ отъ плещитѣ си голѣмъ товаръ и голѣми отговорности, които отъ днесъ до общинскитѣ избори — 10.II. т. г. ще носи самото гражданство. Имамъ увереността да съмъ изпълнилъ своя дългъ къмъ общината и гражданството и да съмъ подпомогналъ материалното и културно развитие на града и изпитвамъ отъ тая увереностъ доволство. Но още по-доволенъ ще бѣда ако съ постигнатитѣ резултати се повдигне и вѣрата въ гражданството въ собствената му сила и въ бъдещето на града и ако то е станало по-зискателно за качествата на бѣдашитѣ си градски управници.

Ползувамъ се отъ случая да препоръчамъ на гражданитѣ, въз основа на добития вече опитъ, да поддържа една стабилностъ на общинската си управа и една политика, която е дала полезни резултати, както би поддържалъ всѣки това въ своето домакинство и въ своята търговия. Всички граждани иматъ общиятѣ интересъ да се завърши въ две три години започнатото обновление на града, толкова повече, когато съ него се създава и поминѣкъ за всичкитѣ съсловия. Интелигентията пъкъ има дългътъ и отговорността да напътствува гражданитѣ къмъ тая целъ.

Съ кокетничеството, което нѣкои еснафи, търговци, работници и др. правятъ къмъ лѣнчарски и опозиционни срѣди — нищо не ще постигнатъ, освенъ да направятъ кметската властъ по-нестабилна и по-малко годна за творчество. Кметството безъ сицурно болшинство ще бѣде бездѣлно и ще се изтощава въ партизански сѣжи въ общинския съветъ. За това гражданитѣ иматъ достатъчно доказателства. Поминѣкътъ на тия съсловия най-много ще загуби отъ това и ще го почувствуватъ още презъ идния работенъ сезонъ, ако общинската властъ влѣзе въ несигурни рѣше, и ако сегашната общинска политика бѣде срѣдна или променена.

Наивностъ е да се мисли, че ако Демократическия съюзъ изгуби общинскитѣ избори, правителството ще падне отъ властъ. Българската политическа история не помни подобенъ прецедентъ. Но сигурното е друго — че настоящата общинска политика ще бѣде провалена и съ това общинскитѣ интереси, както и ония на гражданитѣ, ще бѣдатъ дълбоко засенати.

Но може би нѣкой ще ме запита: каква програма препоръчвамъ на бѣдащия общин. съветъ. Програмата е начертана по цѣлия градъ и всѣки грамотенъ и неграмотенъ гражданинъ има пълната възможностъ да я прочете и разбере.

Сѣдѣнитѣ на града сж въ рѣшетъ на сѣмитѣ граждани!

Завършвайки, дължа да подчертая, че града отъ малко градче днесъ е хубавъ голѣмъ градъ. Това се дължи на съвкупнитѣ усилия на всичкитѣ общински съвети и кметове. И това що се извърши въ мое време подъ мое ръководство, не е само мое дѣло, а и на другаритѣ ми пом. кметове и общ. съветници, на кенто азъ и гражданството дължимъ благодарностъ.

(Следъ това бидоха прожектирани снимки отъ лѣтовещето на града, отъ всичкитѣ благоустройствени работи и згради, извършени презъ изтеклия две години).